

Rättsskyddsdirektivet och Sverige

av Bill W. Dufwa

Bill W. Dufwa
bill.dufwa@juridicum.su.se

Rättsskyddsförsäkringen föranleder lätt konflikter mellan försäkringsbolaget och den försäkrade. Efter den avreglering av den europeiska försäkringsmarknaden som det första skadeförsäkringsdirektivet från 1973 gick ut på, skedde en försiktig återgång med ökad samhällskontroll för rättsskyddsförsäkringens del genom ett speciellt direktiv från 1987. Sedan Sverige kritiserats av Europeiska kommissionen för att inte ha implementerat direktivet riktigt, föreslås den svenska lagen ändrad i Ds 2006:12. Många problem på området kvarstår dock.

A. Inledning

1. 1987 antog EG:s Ministerråd ett direktiv om samordning av lagar och andra författningar angående rättsskyddsförsäkring.¹ I detta direktiv (rättsskyddsdirektivet) fick rättsskyddsförsäkringen för första gången en allmän europeisk definition i artikel 2, punkten 1 föreskrivs:

”Sådan försäkring innebär ett åtagande att, mot betalning av premie, bära kostnaderna för rättsliga förfaranden och tillhandahålla andra tjänster som har direkt anknytning till vad en sådan försäkring omfattar, främst för att

- tillförsäkra ersättning för den förlust eller skada som den försäkrade åsamkats antingen genom utomprocessuell uppgörelse, eller genom civilrättsligt eller straffrättsligt förfarande,

- försvara eller företräda den försäkrade vid civilrättsliga, straffrättsliga eller förvaltningsrättsliga förfaranden eller vid andra liknande förfaranden eller i anledning av att ersättningskrav har riktats mot honom.”

2. Såsom medlem av unionen tvingades Sverige omsätta detta direktiv i lag. Resultatet blev lag (1993:1303) om vissa avtalsvillkor för rättsskyddsförsäkring. Denna lag trädde i kraft den 1 januari 1994; den tillämpas endast på försäkringar som har meddelats efter ikraftträdandet. I fråga om definitionen av vad som

Bill W. Dufwa är professor emeritus i försäkringsrätt vid Juridiska fakulteten, Stockholms universitet. Han arbetar väsentligen i Paris och är där särskilt sysselsatt med arbete i grupper som eftersträvar en europeisk civilrätt, däribland en grupp som för Europeiska kommissionen utarbetar ett förslag till ett direktiv för en europeisk försäkringsavtalsrätt.

skall förstås med en sådan försäkring kunde den svenske lagstiftaren nöja sig med att hänvisa till den klassificering som verkställts i den svenska försäkringsrörelselagen. 1 § lyder:

”Denna lag gäller avtal om försäkring enligt 2 kap. 3 § första stycket klass 17 försäkringsrörelselagen (1982:713), rättsskyddsförsäkring.”

3. Den försäkring det här är fråga är inte lätt att hantera. Den förutsätter uppenbarligen att det föreligger en tvist mellan försäkringstagaren och en motpart. Genom att försäkringsvillkoren regelmässigt undantar flera typer av situationer förenklas rättsläget väsentligt. Inte heller behöver några problem uppkomma om den försäkrades motpart är en i förhållande till försäkringsbolaget helt utomstående. Och i de fall där försäkringstagaren dessutom inte har andra försäkringar hos sitt bolag än just rättsskyddsförsäkringen blir situationen än mer problemfri.

4. Men om det inte är fråga om en helt utomstående motpart till bolaget eller om försäkringstagaren har andra försäkringar hos bolaget kan det uppstå spänningar mellan bolag och försäkringstagare. Detta är sålunda exempelvis fallet om motparten är ett med försäkringsbolaget nära samarbetande företag eller, vilket är det värsta scenariot, om motparten är försäkringsbolaget självt. I det senare fallet har försäkringstagaren exempelvis också en brandförsäkring hos bolaget och hela tvisten gäller om denna omfattar en inträffad brand eller inte.²

5. Det är problem av denna art som ligger bakom rättsskyddsdirektivet och som kan förklara dess tillkomst. Vill man förstå hela direktivet i grunden är det emellertid inte tillräckligt att bara studera dess regler. Direktivet måste förstås mot sin historiska bakgrund och sättas in i ett större europeiskt sammanhang. Den fortsatta framställningen tar sikte på den

utveckling direktivet undergått i dessa hänseenden.

B. Den tyska och den brittiska modellen

6. I det generella program såvitt avser försäkringsmarknaden som hade uppställts redan 1961 var siktet inställt på att alla hinder mot tjänste- och etableringsfrihet skulle vara avskaffade 1969. Men under dessa åtta år kom man i stället att ägna sig åt livliga diskussioner om vilka principer som skulle gälla för den europeiska försäkringsrörelserätten. Debattens motpoler blev den tyska respektive den brittiska modellen. Det sätt varpå staten kontrollerade försäkringsverksamhet i *Tyskland* representerade den ena ytterligheten i det väst-europeiska mönstret på området. En byråkratisk ordning med materiell förhandskontroll av premier och villkor härskade. För personförsäkring gällde vidare att kontrollen var utsträckt till premiesatser och tekniskt underlag för beräkningen av premier och reserveringar. Om man så vill kan man nog säga att det var skräcken för försäkringsbolags obestånd som i mångt och mycket var utgångspunkten för lagstiftarens ansträngningar. Den *brittiska* traditionen på området kännetecknades av frihet kombinerad med en plikt att offentliggöra uppgifter rörande försäkrarens ekonomiska ställning. Den negativa inställningen till en mera detaljerad tillsyn modifierades visserligen med åren; härtill bidrog framför allt konsumentskyddssträvanden och försäkringsbolags konkurser. Men motsatsen till den tyska varianten förblev stor. Som bekant blev det den brittiska modellen som den europeiska försäkringsrörelserätten kom att sträva mot i betydligt högre utsträckning än den tyska, låt vara att den senare även framöver kom att ha ett visst inflytande. Denna strävan bort från den tyska modellen framträdde tydligt när det gäller rättsskyddsförsäkringen.

7. I Tyskland fanns vid denna tid ett principiellt förbud att driva rättsskyddsförsäkring tillsammans med andra försäkringar. Det gick heller inte att ”stoppa in” en rättsskyddsförsäkring som en del av andra försäkringar. Hela denna ordning ogillades i de strävanden som fanns under 60-talet och början av 70-talet till förmån för den brittiska modellen och vilka ledde till det första skadeförsäkringsdirektivet 1973.

C. Det första skadeförsäkringsdirektivet (1973)

8. Med det första skadeförsäkringsdirektivet av den 27 juli 1973³ startade den utveckling mot en enda europeisk försäkringsmarknad som skulle vara avslutad den 1 juli 1994, för Sverige ett år senare.⁴ Direktivet var det första av de sex försäkringsdirektiv, vilka som mäktiga orgelstötter gick tvärs igenom hela den europeiska försäkringsbranschen, påskyndade hela den europeiska integrationen högst avsevärt och förändrade bilden av europeisk försäkringsrörelse totalt; ett oförargligt⁵ direktiv rörande återförsäkring redan 1964⁶ kan inte rubba denna bild.

9. Den första skadeförsäkringsdirektivet har tillsammans med det första livförsäkringsdirektivet,⁷ vilket gavs några år senare, kallats ”etableringsdirektiv”. Auktorisation av ett försäkringsbolag i ett land blev automatiskt gällande i hela den europeiska gemenskapen. En auktorisation förutsatte emellertid att försäkringsbolaget hade blivit klassificerat såsom tillhörande en viss försäkringsklass. I bilaga till det första skadeförsäkringsdirektivet hade olika risker underkastats en särskild klassificering. Detta gick till så att man uppställde 17 försäkringsklasser. Den sjuttonde var rättsskydd. Denna täckte ”rättegångskostnader och andra kostnader i rättsliga angelägenheter. ”Med hjälp av dessa klasser kunde man klara av en del av risken för intressekonflikter som

kunde uppkomma av olika slag. Principen blev ju att tillstånd krävdes för varje försäkringsklass eller grupp av försäkringsklasser. Men från denna princip gjorde undantag som kan sägas ha gått i riktning mot den engelska modellen. Ett försäkringsbolag som beviljats auktorisation för en huvudrisk tillhörande en viss klass eller grupp av klasser tilläts i rättsskyddsdirektivet att också försäkra risker som ingick i en annan klass *utan* att särskild auktorisation fordrades för en sådan annan risk. Detta förutsatte dock att denna risk dels hörde samman med huvudrisken, dels avsåg det försäkringsobjekt som skadades mot huvudrisken och dels täcktes av det försäkringsavtal som omfattade huvudrisken. En rättsskyddsförsäkring kopplad till exempelvis en brandförsäkring kunde sålunda meddelas utan särskilt tillstånd.

10. En kredit- eller borgensförsäkring kopplad till en annan försäkring hade med stöd av detta undantag kunnat uppfattas som en underordnad risk. Men så långt ville man inte gå. Situationen kunde bli alltför känslig. Därför sorterades kredit- och borgensförsäkringar bort i sammanhanget. Sådana risker fick inte betraktas som underordnade risker till andra klasser. Men totalt sett kvarstår intrycket. Frånser man kredit- och borgensförsäkring, där en tydlig spärr uppställdes, kan man säga att den europeiska försäkringsrörelserätten i detta avseende hade startat så långt från den tyska traditionella ståndpunkten som möjligt.

11. Klar ställning mot den tyska ordningen (se 7 ovan) togs också i det första skadeförsäkringsdirektivet. Det antecknades att Tyskland hade ett förbud att inom dess område samtidigt bedriva verksamhet avseende sjukförsäkring, kredit- och borgensförsäkring, försäkring avseende regress mot tredje man samt rättsskyddsförsäkring eller att bedriva sådan verksamhet tillsammans med andra försäkringsklasser. Denna ordning fick Tyskland enligt artikel 7.2 c fortsätta att tillämpa ”i

avvaktan på ytterligare samordning, som måste genomföras inom fyra år efter detta direktivs anmälan”.

D. Rättsskyddsdirektivet (1987)

12. Det skulle dröja till 1987 innan denna samordning kunde genomföras. Det skedde genom rättsskyddsdirektivet 1987 (se 1 ovan). När detta direktiv kom hade inställningen till försäkringen börjat ändra sig. Avståndet till den tyska modellen hade börjat ifrågasättas. Visserligen byggde direktivet i mångt och mycket på det första skadeförsäkringsdirektivet. Syftet sades vara att förhindra intressekonflikter mellan en rättsskyddsförsäkrad och hans försäkringsgivare. Och det utgick från och upprepade kritiken mot den tyska ordningen; det medgavs att det krav på specialisering som gällde i Tyskland visserligen förhindrade de flesta intressekonflikter även om man sedan inte ville kräva en uppdelning av blandade försäkringsföretag i hela Europa.

13. Och när det gäller det sätt på vilket försäkringen meddelas blev det däremot inte fråga om annat än en upprepning av vad som gällde enligt det första skadeförsäkringsdirektivet. Försäkringsbolagen har två sätt att meddela försäkringen på. Antingen som ett separat försäkringsavtal eller också som en särskild del av ett försäkringsavtal. I den svenska lagen (2 §) formulerades detta direktivkrav på följande sätt:

”Om en försäkring omfattar även andra försäkringsklasser än rättsskyddsförsäkring, skall avtalet om rättsskyddet utgöra en särskild del av försäkringsbrevet eller motsvarande handling. Rättsskyddets omfattning skall alltid anges i brevet eller handlingen.”

14. Icke desto mindre kom med 1987 års rättsskyddsdirektiv en stark förändring, vilken kanske är den yttersta förklaringen till dess tillkomst. Med speciella undantag⁸ skulle rättsskyddsförsäkring inte längre kunna anses

vara en risk underordnad andra försäkringsklasser för vilka koncession erhållits. Meddelar ett försäkringsbolag en sådan försäkring måste därför särskilt tillstånd inhämtas för rättsskyddsförsäkringens del. Det gick sålunda inte att ”stoppa in” försäkringen i en annan utan att ha fått särskild koncession på rättsskyddsförsäkringen. Försäkringen hamnade i samma situation som kredit- och borgensförsäkring, vars risker inte får behandlas som underordnade. Detta blev det *första steget* i förändrande riktning, om man så vill ett steg tillbaka mot den tyska ordningen.

15. I direktivet togs sedan det *andra steget* i riktning tillbaka mot den tyska modellen. Detta angick direkt den konflikt som kunde uppkomma mellan försäkringsbolaget och den försäkrade. Direktivet behandlade tämligen utförligt det sätt varpå konflikter mellan parterna skulle hanteras. Varje medlemsstat förpliktades att vidta de åtgärder som behövdes för att säkerställa att försäkringsgivare, etablerade inom dess territorium, antog minst en av tre alternativa lösningar, vilka envar ansågs på likvärdigt sätt ansågs tillvarata den rättsskyddsförsäkrades intressen. Medlemsstaten kunde själv bestämma vilket alternativ som måste väljas. Men staten kunde också samtycka till att försäkringsbolaget valde självständigt. De två första alternativen blev att försäkringsbolaget

1) skulle se till att ingen anställd som har befattning med handläggningen av skadeärenden inom rättsskyddsförsäkring eller med därmed sammanhängande juridisk rådgivning samtidigt utövar liknande verksamhet; vissa närmare förutsättningar för att detta alternativ skulle kunna väljas angavs också;

2) skulle anförtro handläggningen av skadeärenden avseende rättsskyddsförsäkring till ett företag som var en särskild juridisk person. Även detta alternativ kompletterades med vissa särskilda förutsättningar.

16. Det tredje alternativet, upptaget i artikel 3.2 c i direktivet, lyder:

”Företaget skall i avtalet ge den försäkrade rätt att, från den tidpunkt då han kan rikta anspråk mot försäkringsgivaren, fritt utse advokat eller, i den utsträckning det medges i nationell lag, någon annan person med de kvalifikationer som behövs för att tillvarata den försäkrades intressen.”

17. I den svenska lagen föredrogs detta alternativ. Det omsattes i 3 § första meningen, som lyder:

”Ett avtal om rättsskyddsförsäkring, som meddelas av en försäkringsgivare som har koncession att driva försäkringsrörelse här i landet, skall ge den försäkrade rätt att vid försäkringsfall efter eget val utse en advokat eller annan lämplig person att biträda honom.”

18. Omedelbart härefter tillade emellertid lagstiftaren ytterligare två meningar:

”Denna rätt får inskränkas endast om valet av en viss person skulle medföra avsevärt ökade kostnader som inte är motiverade av den rättsliga angelägenhetens beskaffenhet eller omfattning. Den försäkrade skall under rättas om rätten att utse advokat eller annan lämplig person när han anmäler ett försäkringsfall till försäkringsgivaren.”

19. Bestämmelsen kompletteras i direktivet med artikel 4.1:

”Av varje försäkringsavtal om rättsskyddsförsäkring skall uttryckligen framgå att

a) den försäkrade skall kunna fritt välja advokat eller någon annan person som har behörighet enligt nationell lag att försvara eller företräda den försäkrade eller i övrigt tillvarata hans intressen vid undersökningar eller förhandlingar,

b) den försäkrade skall kunna fritt välja advokat eller, om han föredrar det och i den utsträckning det medges i nationell lag, någon annan person med de kvalifikationer

som behövs för att tillvarata hans intressen närhelst en intressekonflikt uppstår.”

20. Rättsskyddsdirektivet, som skall skydda personer som har en rättsskyddsförsäkring, innehåller inte bara bestämmelser som skall förebygga intressekonflikter mellan de försäkrade och försäkringsbolaget. Det föreskriver också regler som skall möjliggöra en lösning av tvister mellan dessa båda. Detta syfte har uppfyllts genom artiklarna 6 och 7. Tanken bakom dess föreskrifter är att tvister skall lösas rättvist och snabbt.

21. Artikel 6 stadgar:

”Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att det genom skiljeförfarande eller något annat förfarande som ger motsvarande garantier om objektivitet kan fattas beslut om hur tvister mellan den som meddelat rättsskyddsförsäkring och en försäkrad kan lösas, utan att den rätt till överklagande hos rättsliga instanser som kan finnas enligt nationell lag påverkas.

I försäkringsavtalet skall anges att den försäkrade har rätt att använda sig av ett sådant förfarande.”

22. Artikel 7 föreskriver:

”När en intressekonflikt uppstår eller oenighet råder angående tvistens lösning, skall rättsskyddsförsäkringsgivaren eller, där det är lämpligt, skaderegleringsorganet, underätta den försäkrade om

- de rättigheter som anges i artikel 4, och*
- en möjlighet han har att använda sig av ett sådant förfarande som avses i artikel 6.”*

23. Artiklarna 6 och 7 har ingen motsvarighet i den svenska lagen. Artikel 7 har inte ens blivit föremål för omnämnande i förarbetena⁹. Annorlunda med artikel 6, där det i motiven framhålls att svensk lagstiftning utöver rättslig prövning erbjuder flera olika sätt att lösa tvister vid oenighet mellan försäkringsbolag och försäkringstagare. Skiljeförfarande, idag enligt skiljemannalagen (1999:116) erbjuder

en möjlighet. Försäkringstvister kan också hänskjutas till Försäkringsbolagens Rättsskyddsnämnd. Konsumenter kan vända sig till Allmänna reklamationsnämnden. Det ansågs inte nödvändigt med lagstiftning över huvud för att införliva artikel 6 i svensk rätt. I stället överlämnades till försäkringsbolag och försäkringstagare att komma överens om ett lämpligt alternativt sätt att lösa tvister.

E. Kommissionen mot Sverige

24. Den 21 mars 2005 överlämnades från Europeiska kommissionen till Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen en formell underrättelse. Kommissionen ansåg att Sverige inte hade efterlevt sina skyldigheter att införliva artiklarna 4, 6 och 7 i rättsskyddsdirektivet. En skrivelse i samma fråga hade överlämnats den 13 oktober 2004 till samma mottagare och den hade besvarats den 18 november 2004. Kommissionen gjorde gällande att Sverige aldrig införlivat artiklarna 6 (se 20 ovan) och 7 (se 22 ovan). I sitt svar framhöll den svenska regeringen att den svenska rättsordningen erbjöd flera alternativa sätt att lösa tvister, vilket också krävdes enligt artikel 6 i direktivet. Genom att parterna i ett försäkringsavtal kunde enas om alternativa sätt att lösa tvister hade artiklarna 6 och 7 införlivats; ytterligare åtgärder krävdes därför ej.

25. I sitt slutliga ställningstagande fann kommissionen att 3 § andra meningen i den svenska lagen, vari den försäkrades rätt att fritt välja advokat kunde inskränkas vid ökade kostnader (se 17 ovan), var oförenlig med artikel 4 (se artikel 18 ovan). Kommissionen tolkade också artiklarna 6 och 7 på ett annat sätt än den svenska regeringen gjort. Enligt kommissionen hade medlemsstaterna inte friheten enligt dessa artiklar att som Sverige gjort överlåta till parterna att själva bestämma om vilket tvistlösningsförfarande som skulle gälla. Det var medlemsstaternas skyldighet att vidta åtgärder

för att det gavs garantier om objektivitet i beslut om hur tvister mellan försäkringsbolaget och den försäkrade kunde lösas. De rättigheter som gavs de försäkrade enligt artiklarna 6 och 7 utgjorde en central och nödvändig del av systemet till skydd för de försäkrade och målet var att säkerställa dessa.

F. Högsta domstolen

26. Den 15 november 2005 meddelade Högsta domstolen dom¹⁰ i en tvist, vari 3 § andra meningen i den svenska lagen kom att prövas mot bakgrund av direktivets motsvarande bestämmelser. I fallet hade en part med rättsskyddsförsäkring hos Länsförsäkringar i en tvist biträttats av ett ombud som till bolaget inlämnade en kostnadsräkning för sitt biträde. I försäkringsvillkoren hade uppställts en rad villkor för att försäkringen skulle gälla rörande ombudets lämplighet, däribland att hans lämplighet prövats av Försäkringsbolagens Rättsskyddsnämnd. Då nämnden inte funnit att ombudet uppfyllde de krav på lämplighet som uppställts i villkoren vägrade Länsförsäkringar betala. Fråga i målet uppkom om det i avtalet uppställda villkor borde åsidosättas som ogiltigt på den grunden att det skulle stå i strid mot lagen om vissa avtalsvillkor för rättsskyddsförsäkring eller mot rättsskyddsförsäkringsdirektivet. Direktivets bestämmelser analyserades i domen. HD fann att villkoret stred mot direktivet. Att direktivet genomförts på sätt sket i svensk rätt innebar att den försäkrade inte var skyldig att avvakta något besked från försäkringsbolaget innan han utser ett ombud samt att, med visst undantag, försäkringsbolagen inte fick uppställa något annat krav på ombudet än att denne var lämplig. Kravet att ombudet uppfyllde villkoret att ha blivit prövad av Försäkringsbolagens Rättsskyddsnämnd stred därför också mot 3 § lagen om vissa avtalsvillkor för rättsskyddsförsäkring.

G. Lagstiftningen ändras

27. I Ds 2006:12 har föreslagits att 1993 års svenska lag ändras. 3 § andra meningen i lagen (se 18 ovan) har föreslagits upphävd. I anslutning till finsk lag har föreslagits en regel som innebär att i en tvist mellan bolag och försäkrad en opartisk nämnd skall avge yttrande, om den försäkrade begär detta. Denna rätt skall anges i försäkringsvillkoren. När en tvist uppstår skall den försäkrade underrättas om att han har denna rätt. Avtalsvillkor som begränsar den försäkrades rätt enligt lagen är ogiltigt.¹¹ Dessa nya lagbestämmelser föreslås träda i kraft den 1 april 2007.

H. Sammanfattning

28. Den rättsutveckling som skett i Europa när det gäller rättsskyddsförsäkringen är ett typiskt uttryck för bakomliggande strävanden mot en avreglering av hela den europeiska försäkringsmarknaden. De nya riktlinjerna drogs upp i det första skadeförsäkringsdirektivet från 1973 och avregleringsivern gjorde sig här omedelbart gällande såvitt avser rättsskyddsförsäkringen. Med rättsskyddsdirektivet 1987 kom emellertid en reaktion. Försäkringen som sådan är svårhanterlig på grund av de konflikter som lätt kan uppkomma mellan försäkringsbolag och försäkrad och man var tvungen att med hjälp av ett speciellt direktiv försöka stävja en utveckling där den rättsskyddsförsäkrade helt enkelt som en följd av avregleringen blivit otillräckligt skyddad. Det skedde, dels genom vidgade krav på auktorisation av försäkring mot rättsskydd (se 14 ovan), dels genom att understryka den försäkrades frihet att fritt utse ombud med de kvalifikationer som behövs för att tillvarata den försäkrades intressen (se 16 och 17 ovan), dels genom regler för hur konflikterna konkret skulle stävas (se 18-22 ovan).

29. Sverige har konfronterats med rättsskyddsdirektivet i två avseenden. *Dels* har den begränsning av rätten till frihet att fritt utse ombud som den svenske lagstiftaren en gång föreskrivet visat sig sakna grund i direktivet, *dels* har den frihet att överlåta till parterna själva att bestämma om vilket tvistlösningsförfarande som skall gälla också visat sig sakna sådan grund (se 24-26 ovan). I förra avseendet har vår lagstiftare varit skeptisk till frihetens evangelium, i det senare alltför generös. När det gäller tvistlösningsförvarandet kan man åtminstone förstå hur lagstiftaren resonerat. Däremot är det svårt att förstå hur lagstiftaren så till den grad kan ha litat på de kostnadsbegränsningar som uppställdes; de var i försäkringsbolagens intresse men saknade varje spår av relevans i rättsskyddsdirektivet.

30. Den stora tvistefrågan har traditionellt varit möjligheterna att fritt utse ett ombud och vilka kriterier som skall gälla här. Rättsutvecklingen visar att denna fråga, som är den enda Rättsskyddsnämnden befattar sig med, ingalunda är den enda. Perspektivet måste vidgas. Många problem kvarstår. Det finns anledning fästa uppmärksamheten på en sådan särskild fråga, som har att göra med försäkringsbolagens praxis. Antag att ett försäkringsbolag, som meddelat rättsskyddsförsäkring, helt enkelt anser sig veta bättre om rättsläget än den försäkrade i en tvist om den andra meddelade försäkringen, exempelvis en brandförsäkring. Så länge den försäkrades påstående att rättsskyddsförsäkringen kan utnyttjas inte är *uppenbart ogrundad* står det i strid med rättsskyddsdirektivets andemening att vägra låta rättsskyddet gälla. Skyddet behövs just för att den försäkrade med juridisk hjälp skall kunna utreda om brandförsäkringen gäller. Om den försäkrade går till domstol för att få rätten att utnyttja rättsskyddsförsäkringen bör det räcka för domstolen att konstatera att den rättsfråga som tvisten gäller angår

ett spörsmål där det finns en chans, till och med en liten sådan, att vinna. Talan bör i detta läge bifallas på denna grund. Eftersom rättsskyddsdirektivet kränkts kan den försäkrade för de förluster han gjort genom bolagets vägran kunna erhålla skadestånd. Skulle en domstol i sista instans ogilla talan riskerar Sverige ett nytt ingripande av kommissionen, denna gång kanske genom talan mot Sverige vid EG-domstolen.

Noter

- ¹ Rådets direktiv 87/344/EEG av den 22 juni 1987 om samordning av lagar och andra författningar angående rättsskyddsförsäkring.
- ² Jfr preambeln till rättsskyddsdirektivet från 1987: ”Till skydd för försäkrade bör åtgärder vidtas för att så långt som möjligt förhindra att intressekonflikter mellan en rättsskyddsförsäkrad och hans försäkringsgivare uppkommer till följd av att den senare tillhandahåller den försäkrade skydd avseende någon av de försäkringsklasser som anges i bilagan till direktiv 73/239/EEG...”.
- ³ Rådets första direktiv 73/239/EEG av den 24 juli 1973 om samordning av lagar och andra författningar angående rätten att etablera och driva verksamhet med annan direkt försäkring än livförsäkring.
- ⁴ Jfr prop. 1998/99:87 s. 125. Gränserna är öppna men det har sagts att möjligheterna till gränsöverskridande handel – utan etablering – utnyttjas i mycket liten grad. Det har också understrukits att nationella skatteregler motverkar den inre marknaden. Så, i båda dessa hänseenden, Hertzman i NFT 2000 s. 154.
- ⁵ Direktivet innehöll bestämmelser som egentligen bara fastslog vad som redan gällde, nämligen att marknaden inom de sex medlemsländer det då var fråga om var fri såväl när det gällde etablering som tjänstefrihet såvitt avser återförsäkring.
- ⁶ Direktiv 64/225 EEG av den 25 februari 1964.
- ⁷ Rådets första direktiv 79/267/EEG av den 5 mars 1979 om samordning av lagar och andra författningar om rätten att starta och driva direkt livförsäkringsrörelse .
- ⁸ En rättsskyddsförsäkring fick dock behandlas som underordnad om den avsåg tvister eller risker med anknytning till högsjöfart (klasserna fartyg eller fartygsansvar) eller om huvudrisken föll under klassen assistans. Se 2 kap. 3 a § första och tredje styckena försäkringsrörelselagen (1982:713).
- ⁹ Jfr prop. 1992/93:257 s. 138 ff.
- ¹⁰ NJA 2005 s. 745.
- ¹¹ En ny paragraf (3 a §) i lagen om vissa avtalsvillkor för rättsskyddsförsäkring har sålunda föreslagits lydande:
*”I en tvist om rättsskyddsförsäkring mellan försäkringsgivaren och försäkrade skall yttrande avges av en opartisk nämnd, om den försäkrade begär det.
Rätten att begära ett sådant förfarande som anges i första stycket skall anges i försäkringsvillkoren. När en tvist uppstår skall den försäkrade underrättas om att han har denna rätt.”*